

Natalia POPUȘOI,

lector superior al Catedrei procedura penală și criminalistică
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand

Natalia LIVADARU,

procuror al Procuraturii raionului Anenii Noi, jurist de rangul II

RISCURILE PROFESIONALE LA EFECTUAREA URMĂRIII PENALE, SUPPORTATE DE CĂTRE ORGANELE ABILITATE CU FUNCȚII DE EXERCITARE, CONDUCERE ȘI EXECUTARE A HOTĂRĂRIILOR ÎN MATERIE PENALĂ

Încrederea cetățenilor Republicii Moldova în sistemul de drept existent poate fi consolidată numai printr-o activitate completă, operativă și eficientă a organelor Procuraturii, OUP care să manifeste o atenție sporită la respectarea drepturilor omului un proces echitabil (Constituția RM, art. 6 CEDO etc.).

La efectuarea urmăririi penale, alături de procuror și cu exclusivă lui conducere participă organul de urmărire penală. S-a arătat¹ că marea majoritate a activităților legate de desfășurarea urmăririi penale sunt realizate de către organele de urmărire penală. Deseori organul de urmărire penală nu coînștentizează faptul că activitatea sa încununează succesele ulterioare ale întregului sistem de drept care are ca menire curmarea, contracararea și excluderea viciului social „criminalitatea”.

Prevederile legislației în vigoare stipulează obligațiunile organului de urmărire penală de a desfășura activitățile legale în strictă conformitate cu legea, îndreptate spre nemijlocită cercetare sub toate aspectele, complet și obiectiv, a tuturor circumstanțelor cauzei. Deci putem menționa că, datorită obligațiunilor și rolului procurorului și controlului judiciar instituit asupra fazei urmăririi penale, organele de urmărire penală nu pot efectua toate acțiunile din proprie inițiativă, legea stabilind că unele vor fi îndeplinite numai după ce propunerile lor au fost încuviințate, autorizate sau confirmate de către procuror și judecătorul de instrucție.

Potrivit alin.(1) al art.55 din Codul de procedură penală, urmărirea penală se efectuează de ofițerii de urmărire penală ai Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului Vamal și Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției.

Din punctul de vedere al organizării și funcționării, organele de urmărire penală prezintă unele aspecte specifice în raport cu Procuratura care în fond efectuează aceeași activitate.

Un aspect pozitiv existent în legislația anterioară este faptul constituirii OUP

¹ Ion Neagu, *Tratat de drept procesual penal*, p. 138.

și Procuratură ca un sistem unic de activitate și nu unul divizat cum este prezent acum.

Din prevederile art. 55 din CPP deducem atribuțiile organului de urmărire penală:

- a) în vederea efectuării măsurilor operative de investigație;
- b) în scopul prevenirii și curmării infracțiunilor;
- c) în vederea pornirii și efectuării urmăririi penale (potrivit art.274, 279 din CPP);
- d) în vederea asigurării acțiunii civile sau a unei eventuale confiscări a bunurilor dobândite ilicit, potrivit art.202 din CPP.

Întreaga activitate a organelor de urmărire penală se exercită sub controlul procurorului căruia legiuitorul i-a acordat prerogativa ultimului cuvânt în privința măsurilor de care depinde desfășurarea urmăririi penale (punerea sub învinuire și ascultarea învinuitului, adresarea demersurilor în cazurile prevăzute de lege în instanța de judecată pentru a obține autorizarea de efectuare a acțiunilor procesuale, încetarea procesului penal, scoaterea persoanei de sub urmărire penală etc.).

Activitatea organelor de urmărire penală a fost întotdeauna o condiție importantă în asigurarea legalității și ordinii de drept. De activitatea ofițerilor de urmărire penală depind rezultatele finale în combaterea criminalității, asigurarea garanțiilor reale ale respectării drepturilor cetățenilor și intereselor de stat.

Organizarea activității aparatului de urmărire penală prevede participarea activă a ofițerilor de urmărire penală în comun cu organele de poliție la combaterea criminalității, la consolidarea legalității și ordinii de drept în Republica Moldova prin:

- a) cercetarea calitativă și oportună a infracțiunilor ce țin de competența lor, descoperirea lor, tragerea la răspundere penală a tuturor persoanelor vinovate;
- b) luarea măsurilor adecvate întru asigurarea reparării depline a prejudiciului material cauzat proprietarului în urma săvârșirii infracțiunii în conformitate cu prevederile legale ale legislației în vigoare, cum ar fi art.1398 Cod civil, art.80, 203, 219, 220, 221, 222, 225 Cod de procedură penală, art.166, 167 Cod de procedură civilă;
- c) stabilirea în procesul urmăririi penale a cauzelor săvârșirii infracțiunilor și condițiilor ce au contribuit la săvârșirea lor, luarea măsurilor întru înlăturarea acestor condiții, participarea activă la alte măsuri de prevenire a infracțiunilor.

La efectuarea activității de urmărire penală procurorii, OUP în raport cu organele de constatare, precum și alți reprezentanți ai organelor de drept, sunt supuși diverselor riscuri profesionale.

Așadar, efectuarea cercetării la fața locului presupune organizarea și dirijarea activității grupului operativ de urmărire penală în scopul de a depista, ridica și fixa urmele infracțiunii, de a identifica partea vătămată, martorii oculari și locul aflării persoanelor bănuite de săvârșirea infracțiunii. Specialiștii care participă la examinare și lucrătorii operativi ai organelor afacerilor interne activează la locul săvârșirii infracțiunii, în exclusivitate, sub conducerea nemijlocită a ofițerului de urmărire penală, procuror, la indicația acestora și în limitele competenței lor.

La fața locului ofițerul de urmărire penală conduce măsurile operative

de investigații pentru descoperirea infracțiunii, întreprinde măsuri în vederea înlăturării pericolului, în cazul în care acesta ar putea exista, pentru viața și sănătatea cetățenilor și a grupului operativ de urmărire penală, organizează acordarea primului ajutor medical victimelor și examinarea medicală a acestora și unul din riscurile primordiale existente este pregătirea profesională insuficientă în ceea ce privește darea indicațiilor eronate și nejustificate, ceea ce duce la nulitatea probelor.

Pregătirea insuficientă a cadrelor și lipsa de experiență în ce privește cunoașterea limitată a legislației în vigoare fac posibilă admiterea unor erori care prejudiciază considerabil drepturile și interesele părților în proces. Trebuie menționat faptul că activitatea și succesele activității ofițerilor de urmărire penală încununează activitatea de înfăptuire a justiției de către întregul sistem de drept – poliție, OUP, procuratură, instanța de judecată etc. Din considerente nejustificate, OUP nu au realizat definitiv importanța acestui fapt, astfel încât formalismul activității lor ia un aspect vicios pentru societate care duce la diminuarea autorității întregului sistem de drept.

Practica de urmărire penală a demonstrat că fără o bună interacțiune a organelor de urmărire penală cu alte servicii ale MAI și alte organe de drept nu pot fi obținute rezultatele scontate în ce privește descoperirea și cercetarea infracțiunilor. Prin urmare, ofițerii de urmărire penală la efectuare trebuie și este necesar să se afle într-un proces continuu de colaborare cu aceste organe.

În codul de procedură penală lipsește un astfel de termen precum „conlucrarea” ofițerului de urmărire cu alte subdiviziuni la efectuarea urmăririi penale, însă necesitatea instituirii unei astfel de interacțiuni rezultă din înseși dispozițiile Codului de procedură penală, Legea cu privire la activitatea operativă de investigații și din alte acte normative.

Colaboratorul organului de urmărire penală este primul care acționează în contact cu infractorul, riscându-și integritatea și viața pentru apărarea și salvarea persoanelor prejudiciate, pentru apărarea proprietății publice și private.

Pentru elucidarea aspectului dat al riscului poate servi următorul exemplu:

Un caz supus analizei este faptul că în r-l Cahul, grupul operativ a ieșit la fața locului pentru cercetarea circumstanțelor unui accident rutier, despre care au fost sesizați ceva timp anterior, neîntemeiat au fost atacați de un grup de persoane aflate în stare de ebrietate, care au aplicat violență nepericuloasă pentru viața și sănătatea persoanelor cu funcție de răspundere, acțiuni comise în scopul sistării activității lor de serviciu și schimbării caracterului ei în interesul lor, acțiuni aplicate împotriva persoanelor care își îndeplinesc datoria obștească și care au intervenit, fiind în serviciu.

Alt caz a avut loc în r-l Anenii Noi. În una din zilele lunii august 2010, aproximativ la orele 22.00, în unitatea de gardă prin intermediul serviciului „902”, a telefonat un colaborator de poliție, care a solicitat intervenirea grupului de reacțiune din motivul că colaboratorii poliției, fiind în serviciul funcției, au fost atacați de către doi cetățeni necunoscuți. În cadrul controlului efectuat s-a constatat că colaboratorii menționați, fiind implicați în serviciu privind asigurarea ordinii publice în teritoriul deservit, au inițiat stoparea pe traseul public a

unei unități de transport care se deplasa cu lumina farurilor deconectată. După stoparea unității de transport menționate, persoanele necunoscute coborând și acționând cu o obrăznicie deosebită, întru demonstrarea superiorității lor fizice, au aplicat violența nepericuloasă pentru viață și sănătate și au amenințat cu aplicarea violenței față de persoana cu funcție de răspundere exprimată prin deteriorarea uniformei de serviciu, fiindu-le rupte cămășele de la uniformă, insignele și epoleții, le-au aplicat lovituri cu pumnii și picioarele peste toată suprafața corpului în urma cărora le-au fost cauzate leziuni corporale ușoare, acțiuni comise în scopul sistării activității lor de serviciu și schimbării caracterului ei în interesul lor, acțiuni aplicate împotriva persoanelor care își îndeplinesc datoria obștească și care au intervenit, fiind în serviciu, întru prevenirea și curmarea unei infracțiuni și a unei fapte antisociale.

O mare eroare admisă de legislator este excluderea din CP a articolului 350, adică atentarea la viața colaboratorului de poliție, care ar putea fi numit atentarea la viața colaboratorului organului de drept. Respectiv, aceasta a trezit o dezaprobară în masa populației ce constituie grupul de risc, pături nefavorabile, care sunt factori decisivi în diminuarea importanței și valorii principale cum ar fi viața și integritatea corporală a colaboratorului organului de drept, sau a unei persoane fizice, aceste persoane urmăresc scopul diminuării autorității cadrului legislativ și curmarea spiritului „faptei fără pedeapsă”.

În urma acestei excluderi nejustificate în anul 2009, au fost examinate 39 de cazuri de infracțiuni prevăzute de art.349 CP, în termenul de 9 luni ale anului 2010 deja fiind 27 de cazuri. Astfel de cazuri au fost calificate în baza art.349 CP, cu toate că unele din ele au avut ca bază urmări mai grave care urmau să fie calificate corect în baza fostului articol, deja exclus art.350 CP.

Spre exemplu: cazul din r-l Criuleni- în scopul sistării activității de serviciu a unui OUP, un cetățean l-a lovit pe ultimul cu un topor în regiunea facială, pricinuindu-i leziuni corporale. În sine acțiunea prezenta pericol pentru viață. Astfel de cazuri privind atentarea la viața și sănătatea colaboratorilor de poliție în timpul exercitării de către ei a atribuțiilor de serviciu au fost înregistrate în Cahul, Călărași, Căușeni, Hâncești, Anenii Noi etc.

O mare importanță o are și dotarea tehnico-materială a grupurilor de reacționare urgentă, deoarece se atestă situații că ofițerii, ieșind deseori la fața locului, nu au cel puțin mijloace speciale de reacțiune, astfel punându-și deseori viața lor și a colegilor lor în pericol. Referitor la acest subiect, considerăm oportună intensificarea controlului acestor exigențe nu doar în regiunile exclusiv apropiate ale mun. Chișinău, ci și în localitățile geografic așezate mai departe.

Nu în toate circumstanțele personalul decisiv cunoaște limitele aplicării metodelor de autoapărare în ce privește exigențele stipulate în Legea cu privire la poliție întru documentarea legală a cazurilor de aplicare a mijloacelor speciale, a armei de foc, precum și a forței fizice în timpul reținerii, ceea ce duce la adresarea cu plângeri nejustificate de către agresori organelor ierarhic superioare. În astfel de situații ofițerii sunt deseori supuși riscului din cauza însăși a neglijenței lor admise la documentarea unor astfel de cazuri, fiind tot-

odată expuși pericolului pedepsirii neîntemeiate în baza argumentelor folosite de către persoane care folosesc în favoarea lor pregătirea slabă profesională a persoanelor oficiale. Spre exemplu, în luna aprilie a anului curent într-o ședință de judecată, la examinarea unui demers de prelungire a termenului arestului preventiv în privința învinutului de comiterea infracțiunii, prevăzute de art.188 Cod penal, ultimul a declarat că în timpul reținerii a fost maltratat de către colaboratorii poliției, fiind deținut în izolatorul de detenție preventivă pe parcursul a câtorva zile, tot a fost maltratat. În timpul examinării, medicul ia depistat leziuni corporale.

În cadrul controlului suplimentar s-a stabilit că în privința solicitantului a fost pornită o urmărire penală în baza art.188 alin.(4) CP. Suspectul a fost reținut pe urme proaspete în baza art.166 Cod de procedură penală. Ultimul a declarat că în timpul reținerii și în timpul desfășurării altor acțiuni de urmărire penală, colaboratorii poliției i-au aplicat forța fizică. Despre maltratare, pe apărătorul său nu l-a informat, procurorului care l-a audiat în calitate de învinuit nu i-a povestit despre maltratare. Când a fost emis mandatul de arestare, a recunoscut vina integral și nu a declarat că a fost maltratat. Fiind deținut în penitenciar, a fost examinat de medic și a scris plângere în Procuratura Generală. În instanța de judecată, în momentul prelungirii termenului arestării preventive, a renunțat la declarațiile anterior date și a declarat că a fost maltratat. Fiind audiați, colaboratorii poliției au negat cazuri de aplicare a violenței fizice și torturii. Forță fizică sau psihică în privința suspectului nu a fost aplicată în afară de imobilizare la reținere.

S-a concretizat și modul în care suspectul a fost mobilizat, verificându-se aplicabilitatea procedeelelor în situație de risc. Colaboratorul poliției a sărit în spatele lui și ambii au căzut jos la pământ. Suspectul a căzut pe burtă cu fața în jos, iar polițistul deasupra, apoi s-a ridicat deasupra lui în genunchi și i-a răsucit strâns mâinile la spate, altă forță fizică nu a aplicat. Ofițerul de urmărire penală în procesul primirii persoanei reținute și întocmirii procesului-verbal a observat că aceasta avea o echimoză la ochiul drept și l-a întrebat în ce circumstanțe i-a fost pricinuită. Aceasta i-a răspuns că a căzut jos în timpul reținerii. Văzând că această leziune corporală este unica și neînsemnată și că reținutul nu declară că a fost maltratat, nu a numit și nu l-a trimis pe reținut la examinarea medico-legală, cu toate că urma primordial să o facă. Cu atât mai mult în procesul întocmirii procesului-verbal de reținere această leziune nu a fost specificată în conținutul lui, ceea ce constituie o nerespectare a exigențelor de întocmire a actelor procedurale.

Doar fiind verificată în Registrul de evidență fișa examinării medicale a persoanei reținute și arestate în IDP s-a constatat că doar de către medicul felcer au fost constatate leziunile corporale vizibile pe corpul reținutului, fiind efectuată și mențiunea că aparatajul special pentru confirmarea și stabilirea diagnozei nu a fost folosit, fapt ce atestă că suspectul nu a declarat în cadrul controlului anumite acuze.

S-a studiat dosarul personal al deținutului care conține examinarea medicală a acestuia, cu mențiunea despre depistarea unei singuri leziuni corporale: echimoză violetă la nivelul pleoapei superioare a ochiului drept, ceea ce a servit drept suport al declarațiilor ofițerului care nu a inclus aceeași leziune în conținutul procesului-verbal.

Conform raportului de examinare medico-legală, la examinare s-a stabilit: echimoză în regiunea feței – care a fost produsă prin acțiunea traumatică cu un obiect contondent dur sau lovire de astfel de obiecte, posibil la cădere din poziția verticală a corpului și se califică ca leziune corporală fără cauzarea prejudiciului sănătății.

Conform art.15 din Legea „Cu privire la poliție”, colaboratorii poliției aplică forța fizică, inclusiv procedeele speciale de luptă, pentru curmarea infracțiunilor, pentru înfrângerea rezistenței opuse cerințelor legale, dacă metodele nonviolente nu asigură îndeplinirea obligațiilor ce le revin².

Astfel, s-a ajuns la concluzia că declarațiile petiționarului privind maltratarea lui de către colaboratorii de poliție peste diferite părți ale corpului de mai multe ori nu s-au adeverit, fiindcă la el a fost depistată o singură leziune corporală, care coincide întocmai cu circumstanțele reținerii lui, iar lipsa altor vătămări denotă faptul că declarațiile adresatului nu corespund realității. Mai mult ca atât, adresarea lui cu plângere a parvenit doar după aplicarea arestului preventiv, fapt considerat de către acesta drept argument al excluderii răspunderii penale și metodă de a se eschiva de la ea.

Neîntocmirea corespunzătoare a actelor la reținere și formalismul la întocmirea acestora, de asemenea, duce la un risc care, fiind investigat de către procurori, a fost elucidat doar ca o abatere disciplinară pasibilă de a fi sesizată la nivel de conducere.

Alt risc profesional este faptul sensibilizării insuficiente a societății în vederea respectării nu doar a drepturilor sale ca cetățean al R. Moldova, dar și a obligațiilor sale primordiale de a respecta legislația și pentru care în caz de nerespectare poate surveni răspundere fie contravențională, penală sau și cel puțin disciplinară.

Rezumând cele expuse, este de menționat faptul că pentru elucidarea cauzurilor ce favorizează apariția riscurilor profesionale în activitatea întregului sistem de drept este necesar:

1. Promovarea autorității organelor de drept în societate în intensificarea sensibilizării societății în vederea nu doar a cunoașterii drepturilor sale, dar și obligațiilor ca cetățean. Excluderea prin aceasta a viciului fraudulos în vederea existenței concepției greșite – „am dreptate întru totul”. Concepția eronată a noțiunilor de „cetățean” și „consumator”.

2. Selectarea cadrelor și remunerarea materială a personalului să fie realizate în raport cu riscurile profesionale și pericolul suportat de către acesta.

3. Pentru o activitate mai eficientă, cu un randament mai sporit, în domeniul urmăririi penale, ar fi binevenit ca recrutarea potențialilor candidați la

² Legea cu privire la poliție, nr. 416-XII din 18.12.90, republicat: Monitorul Oficial nr.17-19/56 din 31.01.2002, p.4, *Veștile* nr.12/321, 1990.

funcția de ofițer de urmărire penală să fie efectuată în exclusivitate din instituțiile de învățământ specializate.

Conducătorii urmează să conlucreze mai eficient cu corpul didactic, profesoral al instituțiilor de învățământ universitar, pentru recrutarea celor mai buni studenți ce posedă abilități în direcția urmăririi penale, deoarece profesorul are posibilitatea să cunoască și să descopere un student capabil pe perioada studiilor.

3. Intensificarea controlului mai riguros din partea conducerii în ce privește dotarea tehnico-materială a grupului operativ de reacțiune, mai ales în centrele raționale situate geografic mai departe de mun. Chișinău.

4. Restabilirea în Codul penal a articolului 350, adică atentarea la viața colaboratorului de poliție, care ar putea avea altă denumire – atentarea la viața colaboratorului organului de drept.

5. Modificarea dispoziției art.316 al Codului penal, și anume alin.(1) să cuprindă măsurile de securitate aplicate și altor autoritari precum procuror, ofițer de urmărire penală, sau colaboratorilor care execută nemijlocit măsurile de protecție. Aici putem menționa și necesitatea includerii în Legea cu privire la protecția martorilor și alți participanți ai aricilolului cu privire la protecția persoanelor care efectuează nemijlocit aceste măsuri de protecție.

Bibliografie:

1. Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, 4 noiembrie 1950 (în vigoare pentru Republica Moldova din 12 septembrie 1997)
2. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994.
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122-XV din 14.03.2003, M/O al Republicii Moldova nr.104-110 din 7 iunie 2003, în vigoare din 14 martie 2003.
4. Codul penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18 aprilie 2002 în vigoare din 12 iunie 2003.
5. Legea nr. 333-XVI din 10 noiembrie 2006 privind statutul ofițerului de urmărire penală
6. Legea cu privire la poliție nr.416-XIII din 18.12.1990. Monitorul Oficial nr.17-19/56 din 31.01.2002, p. 4, *Veștile* nr.12/321, 1990/.
7. Legea R. Moldova Nr. 294-XV din 25.01.2009 „Cu privire la Procuratură”.
8. Ion Neagu, *Tratat de drept procesual penal. Partea generală*, București, 1994.